

پرسی مچموعه‌ای از مشاوران مدیریت کشور

آنا عطائیان

ana_ataeian@yahoo.com

هادی کوزه‌چی

kouzehchi@yahoo.com

جکیده

با وجود رشد چشمگیر صنعت مشاوره مدیریت در دنیا در سه دهه گذشته، صنعت مشاوره در ایران با چالش‌های فراوانی روپرتوست و توسعه قابل قبولی نداشته است. با وجود توسعه این صنعت در سالهای اخیر، وضعیت موجود و توانمندی مشاوران، با وضعیت مطلوب فاصله فراوانی دارد. در این راستا این نیاز احساس می‌شود که باید پرسی عینکتری از وضعیت موجود مشاوران کشور صورت گیرد تا بتوان استراتژی‌ها و سیاستهای مناسب را برای توسعه آنها تدوین و اجرایی کرد.

در این مطالعه که در راستای پروژه "ارتقا و بهبود وضع مشاوران مدیریت و سیستم" و با هدف "برنامه‌ریزی استراتژیک" برای مجموعه مشاوران مدیریت منتخب، جهت ارائه خدمات مناسب مشاوره مدیریت به مجریان طرحهای توسعه‌ای پتروشیمی، صورت گرفته، تلاش شده است تا با مطالعه مطالب منتشر شده و اخذ نظرات صاحب‌نظران، تحلیلی از وضعیت موجود صنعت مشاوره مدیریت کشور صورت گیرد تا در نهایت استراتژی‌های توانمندسازی مشاوران حاضر در پروژه تدوین شود. در این مطالعه در راستای تحلیل وضعیت موجود، ضریب اهمیت و رتبه عوامل اصلی شناسایی شده بر اساس نظر صاحب‌نظران این حوزه تعیین شد تا در نهایت ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی جمعی از مشاوران مخاطب این پروژه بددست آید. پروژه "ارتقا و بهبود وضع مشاوران مدیریت و سیستم" توسط "مرکز تحقیقات و توسعه مدیریت پروژه" در شرکت مدیریت توسعه صنایع پتروشیمی تعریف شده است.

مقدمه

کشور نیازمند توسعه بازاری، بازارسازی و تجهیز شیوه‌های عملیاتی و مدیریتی خود به قواعد نوین جهانی هستند و آشنایی نسی مدیران کشور با مفاهیم مدیریت (که می‌تواند سبب شکل‌گیری نیاز آنها به خرید خدمات مشاوره ایجاد شود) وجود دارد. با این وجود، هنوز هم توسعه صنعت مشاوره مدیریت کشور با چالشهایی روپرتوست و وضعیت موجود آن با شرایط ایده‌آل فاصله قابل توجهی دارد.

بر این اساس، ضرورت بررسی وضعیت کنونی صنعت مشاوره مدیریت کشور و موانع رشد آن احساس می‌شود. با توجه به فرصت پیش‌آمده در پروژه "ارتقا و بهبود وضع مشاوران مدیریت و سیستم"، بررسی جامعی در رابطه با تحلیل وضعیت کنونی (نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها) جمعی از شرکت‌های مشاوره‌ای صورت گرفته است. هدف این پروژه ارزیابی، انتخاب و توانمندسازی تعدادی از شرکت‌های مشاوره مدیریت و سیستم کشور است، به نحوی که این شرکتها توان ارائه خدمات مناسب به مجموعه مجریان طرحهای توسعه پتروشیمی و ایفا ن نقش کارگزار تغییر را برای این مجموعه کسب کنند.

تعريف مشخصی از حوزه مشاوره مدیریت صورت نگرفته است. (Canback, & Glückler, 1999) با وجود رشد بالای صنعت مشاوره در جهت متنوع شدن بازیگران، ارائه خدمات جدید و متنوع و مانند آن در دنیا، صنعت مشاوره مدیریت کشور با مشکلات جدی روبروست: صنعت مشاوره مدیریت در کشور دارای ظرفیت کم و بازار کوچک و رشد نیافته‌ای است، با پیوستن به سازمان تجارت جهانی امکان واگذاری بیشتر بازار مشاوره مدیریت کشور به موسسات خارجی وجود دارد، بسیاری از شاخه‌های تخصصی مشاوره در کشور دست‌نخورده باقی مانده است، عدمه خدمات ارائه شده در حوزه‌های مشخص و شکل‌گرفته‌ای از بازار ارائه می‌شود، عقب‌ماندگی از تحول جهانی در صنعت مشاوره مدیریت و گرایش به استفاده از مشاوران خارجی بدون وجود برنامه‌ای جهت توسعه داخلی نیز از دیگر مشکلات موجود در رابطه صنعت مشاوره مدیریت ایران است. (آذر هوش، ۱۳۸۴).

در مقابل، چنین عنوان می‌شود که بازار قابل توجهی در بخش دولت برای خدمات مشاوره وجود دارد. سازمانها و بنگاههای

بخش عرضه و تقاضای صنعت مشاوره مدیریت در دنیا در طی سه دهه گذشته رشد خیره‌کننده‌ای را تجربه کرده است. در همه این سالها مشاوره مدیریت به عنوان یکی از زیرشاخه‌های خدمات کسب و کار دانش‌محور، رشد بالاتری را نسبت به سایر زیرشاخه‌های این حوزه داشته است. به عنوان مثال ارزش افزوده صنعت مشاوره مدیریت دنیا از حدود ۲۵ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۱ به بیش از ۱۲۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۳ افزایش یافته است.

به علت وجود چنین بازار جذابی، از دوران اولیه شکل‌گیری صنعت مشاوره مدیریت، انواع بسیار متنوعی از شرکتها (بخصوص شرکهای فعلی در حوزه‌های دیگر خدمات حرفه‌ای کسب و کار) علاقه‌مند به حضور در این بازار و ارائه خدمات مشاوره مدیریت بوده‌اند. حتی برخی از این شرکتها در این امر بسیار موفق بوده‌اند. به عنوان مثال می‌توان به تشکیل گروه خدمات مشاوره مدیریت در IBM اشاره کرد که در عرض یک دهه توانسته است خود را به یکی از بزرگترین شرکت‌های مشاوره‌ای در دنیا تبدیل کند. با این توضیحات، مشخص است که

شود. یکی از منابع تهیه سوالات گزارش طرح مطلوبی است که برای وضعیت مطلوب یک شرکت مشاوره و نیز وضعیت مطلوب صنعت مشاوره مدیریت تهیه شده است. منبع دیگر، چارچوب نظری تحلیل است که در ادامه معرفی خواهد شد.

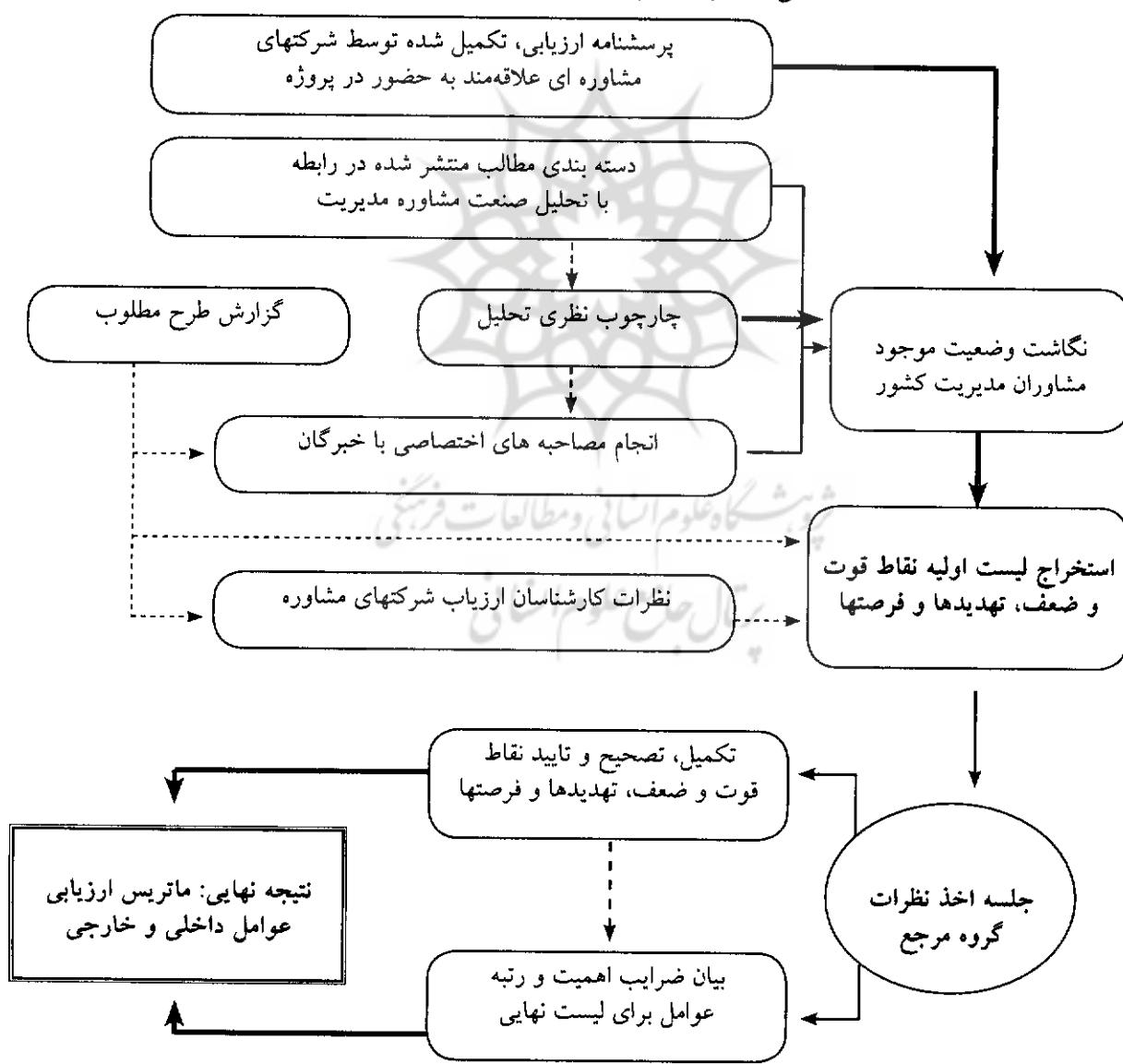
۲. تلاش شده است تا از پرسش‌نامه‌های تکمیل شده توسط شرکتهای علاقمند به حضور در پروژه، اطلاعات کاملی استخراج شود. از آنجایی که این دسته از اطلاعات در رابطه با یک جامعه آماری از ۴۲ شرکتی که پرسش‌نامه آنها مناسب تشخیص داده شده است، می‌توان چنین فرض کرد که این جامعه آماری (که به لحاظ تعدادی قابل

۷- مصاحبه اختصاصی
- مرور و گردآوری مطالب منتشر شده در مقالات، مجلات، روزنامه‌ها، وبسایت‌های مرتبط (مانند وبسایت‌های انجمن‌ها و کنفرانس‌ها) و غیره در این رابطه.

در رابطه با این دسته از منابع، در ابتدا تلاش شده است تاحد ممکن تمام مراجعی که بهنحوی به تحلیل وضعیت صنعت مشاوره مدیریت کشور پرداخته‌اند، شناسایی شوند و مورد بررسی قرار گیرند. در نهایت تلاش شده است تا با انجام یک سرشماری اختصاصی با سوالهای از قبل طراحی شده، قسمتهایی از تحلیل که به نظر می‌رسد دچار کمبود اطلاعات است، تکمیل

روشناسی تحلیل وضعیت موجود مشاوران مدیریت تحلیل وضعیت موجود مشاوران مدیریت بر اساس فرایند نشان داده شده در شکل ۱ صورت گرفته است. همانطور که در این شکل مشاهده می‌شود، منابع اطلاعاتی عمدۀ برای تحلیل وضعیت موجود مشاوران به شرح زیر است:

۱. بخش قابل توجهی از اطلاعات اولیه برای تحلیل، حاصل گردآوری، تبیین و تأثیف نظرات و نکات مطرح شده توسط تعدادی از صاحب‌نظران آشنا با وضعیت این صنعت کشور است که به دو دسته کلی زیر قابل تقسیم است:

شکل ۱ - فرایند استخراج ماتریس عوامل داخلی و خارجی

۱۱ نفر از افراد خبره آشنا با صنعت مشاوره مدیریت قرار گرفته است تا نسبت به تکمیل، تصحیح و تایید آن اقدام کنند. پس از نهایی شدن لیست، از افراد خواسته شد تا بر مبنای متداول‌وزی برنامه‌ریزی استراتژیک نسبت به تعیین ضریب اهمیت و رتبه عوامل اقدام کنند.

با توجه به آنکه تحلیل صورت گرفته برای گروه قابل توجهی از مشاوران مدیریت و سیستم کشور است، (۴۲ شرکت) بسیاری

در طرح مطلوب، اقدام کنند. این ارزیابان به ارزیابی حدود ۴۰ شرکت مشاوره اقدام کردند.

در نهایت مطالب گردآوری شده، بر اساس چارچوب نظری تشریح شده در زیر توسط کارشناسان تیم پروژه مورد تحلیل قرار گرفته است. تحلیل صورت گرفته بر مبنای این اطلاعات به تهیه لیست اولیه نقاط قوت و ضعف، تهدیدها و فرصتها انجامید. این لیست در طی یک جلسه در اختیار

توجه است)، نشان دهنده ویژگی‌های کلی مشاوران مدیریت کشور و قابل تسری به آنها نیز هست.

۳. نظرات اعضای تیم ارزیابی کننده شرکتها: برای استخراج نقاط قوت و ضعف، تهدیدها و فرصتها، از اعضای تیم ارزیابی کننده شرکتها مشاوره مدیریت علاقمند به حضور در این پروژه، خواسته شد تا نسبت به ارائه لیستی از این موارد بر اساس تجربه ارزیابی و بازدید خود و با درنظر گرفتن نکات مطرح شده

ردیف	عوامل داخلی		
	نموده نهایی	میانگین رتبه عوامل	میانگین ضریب اهمیت
نتایج ثابت			
۱	۰,۱۴۸	۶,۴	۰,۰۲۳
۲	۰,۱۳۵	۵,۹۰	۰,۰۲۳
۳	۰,۱۱۹	۵,۷۸	۰,۰۲۱
۴	۰,۱۲۸	۵,۷۵	۰,۰۲۲
۵	۰,۰۹۲	۵,۰	۰,۰۱۸
۶	۰,۰۵۳	۴,۵	۰,۰۱۲
نتایج مستحب			
۷	۰,۰۶۳	۲,۳۵	۰,۰۲۷
۸	۰,۰۵	۲,۳	۰,۰۲۲
۹	۰,۰۵۴	۲,۳	۰,۰۲۴
۱۰	۰,۰۶۲	۲,۳	۰,۰۲۷
۱۱	۰,۰۵۳	۲,۲۵	۰,۰۲۳
۱۲	۰,۰۵	۲,۲	۰,۰۲۳
۱۳	۰,۰۵۳	۲,۱۵	۰,۰۲۰
۱۴	۰,۰۶	۲,۱۵	۰,۰۲۸
۱۵	۰,۰۴۴	۲,۱	۰,۰۲۱
۱۶	۰,۰۴۸	۲,۱	۰,۰۲۳
۱۷	۰,۰۴۹	۲,۱	۰,۰۲۳
۱۸	۰,۰۵۷	۲,۱	۰,۰۲۷
۱۹	۰,۰۵۸	۲,۱	۰,۰۲۷
۲۰	۰,۰۵۲	۲,۰۵	۰,۰۲۰
۲۱	۰,۰۵	۲	۰,۰۲۸
۲۲	۰,۰۵۷	۱,۹	۰,۰۳
مجموع (با در نظر گرفتن ۱۵ مورد دیگر نقاط ضعف که برای خلاصه شدن مقاله در اینجا از ذکر آنها صرف نظر شده است)			
نموده نهایی:		۱	
۲,۶۹			

جدول ۱ - ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

ردیف	عنوان	عوامل خارجی	ضریب اهمیت	میانگین رتبه عوامل	نمره نهایی
فرصتها					
۱	نیازهای ارض انشده فراوان در سطح جامعه، بنگاهها و سازمانها			۰,۰۱۹	۰,۱۲۵
۲	گسترش سرمایه گذاری در صنایع پتروشیمی و تمایل شرکت ملی پتروشیمی برای سرمایه گذاری در استفاده از مشاوران مدیریت			۰,۰۱۷	۰,۱۰۳
۳	توسعه آموزش و پژوهش نیروی انسانی مورد نیاز حرفه			۰,۰۱۷	۰,۱۰۲
۴	ایجاد انجمن مشاوران مدیریت و نیز شبکه مشاوران مدیریت و افزایش مقبولیت آنها در بین مشاوران			۰,۰۱۶	۰,۱
۵	پیچیدگی روزافزون مسائل پیش روی سازمانها			۰,۰۱۶	۰,۰۹۷
۶	بازار بزرگ دولت			۰,۰۱۵	۰,۰۹۱
۷	گسترش دسترسی به اطلاعات، داشت و مندولوژی ها			۰,۰۱۴	۰,۰۸۴
۸	پیوستن به سازمان تجارت جهانی، جهانی شدن و الزامات بهبود وضعیت صنایع کشور			۰,۰۱۴	۰,۰۸۴
۹	افزایش آگاهی مدیران به مقاومت مدیریت			۰,۰۱۵	۰,۰۸۹
۱۰	تمایل دولت به سپردن بخش‌های بزرگ اقتصادی کشور به بخش خصوصی و گسترش فضای رقابتی			۰,۰۱۶	۰,۰۹۲
۱۱	حمایت دولت از استفاده سازمانهای دولتی و غیردولتی از مشاوران مدیریت			۰,۰۱۶	۰,۰۹۲
۱۲	استفاده از تحصیل کردگان خارج از کشور در انتقال داشت مشاوره به کشور			۰,۰۱۷	۰,۰۸۹
۱۳	گسترش فرهنگ مشاوره در سایه برخی فشارها و مشوقهای قانونی و گسترش رقابت در جلب مشتری بین بخش‌های مختلف			۰,۰۱۴	۰,۱۷۹
۱۴	گسترش صادرات غیرنفتی کشور و امکان حمایت مشاوران از بنگاههای کشور در حفظ رقابت پذیری خود در بازارهای جهانی			۰,۰۱۱	۰,۰۶۱
۱۵	توان انجمنها و تشکلها در اشاعه و پاسداشت از نظام نامه اخلاقی حرفه			۰,۰۱۰	۰,۰۷۹
نحوه داده‌گیری					
۱۶	میزان وجود مدیران حرفه ای در بنگاههای کشور			۰,۰۱۷	۰,۰۳۳
۱۷	ظرفیت کم، بازار کوچک و رشد نیافته مشاوره و نبود برنامه ای برای توسعه ظرفیت بومی مشاوره ای			۰,۰۱۸	۰,۰۳۶
۱۸	جایگاه تشکلهای و انجمنهای موجود و توان مالی و انسانی آنها			۰,۰۱۸	۰,۰۳۶
۱۹	وجود تجارب ناموفق در استفاده از مشاوران در صنایع پتروشیمی			۰,۰۱۵	۰,۰۳
۲۰	آینده نگری توانایی مدیران و بدنه سازمانهای آنها در تعریف به موقع پروژه های بهبود مشخص بودن چشم انداز و انتظارات کارفرما و مشکل در تعریف دقیق خروجیهای کار مشاوره			۰,۰۱۶	۰,۰۳۱
۲۱	وجود روندی غالب در کشور در رابطه با مشاور شدن مدیران اجرایی			۰,۰۱۶	۰,۰۳
۲۲	سطوح حمایت دولت از صنعت مشاوره			۰,۰۱۷	۰,۰۳۲
۲۳	میزان شناخته شده بودن نقش، اهمیت، حوزه خدمات و توانمندیهای مشاوران			۰,۰۱۵	۰,۰۲۸
۲۴	تغییرات سریع در بدنه مدیریتی دستگاههای دولتی			۰,۰۱۵	۰,۰۲۸
۲۵	کم اعتمادی کارفرمایان نسبت به مشاوران به دلیل دریافت خدمات نامناسب از اشخاص قادر صلاحیت و اجرایی نبودن بسیاری از طرح ها			۰,۰۱۶	۰,۰۳
۲۶	وضعیت برقراری فرهنگ و پیش مناسب ارتباط با مشاور در بین کارفرمایان			۰,۰۱۸	۰,۰۲۳
۲۷	وجود آموزش‌های رسمی در نظام آموزشی در رابطه با تربیت مشاور			۰,۰۱۶	۰,۰۳
۲۸	بی ثباتی در سطح کلان کشور			۰,۰۱۷	۰,۰۳
۲۹	نبود سنجش مناسب عملکرد مدیران			۰,۰۱۸	۰,۰۲۳
۳۰	مجموع (بادر نظر گرفتن موارد دیگر تهدیدها که برای خلاصه شدن مقاله، در اینجا از ذکر آنها صرف نظر شده است)	۱			۳,۱

جدول ۲ - ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

عملی

- وضعیت نامناسب درگ متقابل و تعامل ضعیف مشاور و کارفرما.

در نهایت با جمع زدن کل امتیازات امتیاز عوامل محیط خارجی، نمره نهایی ۳,۱ به دست آمده است. این عدد مابین ۱ و ۴ قرار داد و درنتیجه مجموعه بررسی شده در این پژوهش در مجموع در محیط خارجی با تهدید روپرتو است.

مهمنترین فرصت‌های پیش‌روی این مجموعه عبارت است از:

- نیازهای ارضانشده افراد در سطح جامعه، بنگاهها و سازمانها

• گسترش سرمایه‌گذاری در صنایع پتروشیمی و تمايل شرکت ملی پتروشیمی برای سرمایه‌گذاری در استفاده از مشاوره مدیریت

- توسعه تولید نیروی انسانی مورد نیاز حرفه

• ایجاد انجمان مشاوران مدیریت و نیز شبکه مشاوران مدیریت و افزایش مقبولیت آنها در بین مشاوران

- پیچیدگی روز افزون مسائل پیش‌روی سازمانها

مهمنترین تهدیدهای پیش‌روی این مجموعه عبارت است از:

- فضای پر از رانت کشور و درآمد سرشار نفت

• پایین بودن قیمت قراردادهای مشاوره و تمايل نداشتن کارفرمایان به سرمایه‌گذاری مناسب در این امر

- ویژگی این حرفه در نبود موانع جدی ورود

• رقابت دانشگاهها و استادان آنها با شرکتهای مشاوره و آشتنه کردن بازار مشاوره

- نبود آمادگی فرهنگی مدیران و سازمانها در استفاده از خدمات مشاوره

• ضعف بخش خصوصی

- وجود نداشتن قانون حفاظت از مالکیت معنوی □

همه منابع در دفتر نشریه محفوظ است.

- آنا عطایان و هادی کوزه‌چی؛ کارشناسان ارشد مدیریت، شرکت مهندسین مشاور بنیاد صنعتی ایران

ضرایب و رتبه عوامل داده شده برای هر

عامل توسط کارشناسان محاسبه شده است و در نهایت ضریب هر عامل در رتبه موردنظر ضرب می‌شود تا نمره نهایی بدست آید. در نهایت از مجموع نمره‌های نهایی متعلق به هر یک از عوامل، مجموع نمره‌های عوامل داخلی و خارجی تعیین می‌شود.

در رابطه با ماتریس عوامل داخلی، عواملی که دارای رتبه بالاتر از میانگین ۴ باشند، قوت به شمار می‌آیند و آن دسته از عوامل که دارای رتبه پایین‌تر از ۴ باشند، ضعف داخلی خواهند بود. هرچه قدر رتبه عوامل به عدد ۷ نزدیک شود، قوت جدی و هر چه قدر به عدد ۱ نزدیک شوند ضعف جدی خواهد بود.

در جدول (۱)، لیست نقاط قوت و ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها ارائه شده است.

در نهایت با جمع زدن کل امتیازات امتیاز عوامل محیط داخلی، (در جدول شماره ۱ به

کشور مشترک است و می‌توان نتایج آن را با درنظر گرفتن یک سری ملاحظات به کل صنعت مشاوره مدیریت کشور تسربی داد. فقط باید به این نکته توجه نمود که در تحلیل موجود در تفکیک عوامل داخلی و خارجی، از آنجایی که با تعداد محدودی از مشاوران روپرتو بودیم، برخی از عوامل، خارجی تشخیص داده شده‌اند، در حالی که اگر مرز سیستم، کل مشاوران مدیریت کشور تعريف شود، آن عامل به یک عامل داخلی تبدیل می‌شود. با درنظر گرفتن این نکته، نتایج بدست آمده برای کل صنعت مشاوره مدیریت کشور قابل تسری است. لازم به ذکر است که به دلیل رعایت اختصار از بیان چارچوب نظری تحلیل خودداری کردیم.

نتایج پرسی

از صاحب‌نظران خواسته شد تا رتبه مربوط به هر عامل را مشخص کنند:

• عوامل داخلی آن دسته از عوامل موثری هستند که در کنترل سازمان بوده و بر فرایند تحقق ماموریت سازمان مشخص شده (در اینجا مجموعه‌ای از شرکتهای مشاوره مدیریت و سیستم) تاثیرگذارند. عدد داده شده به هریک از عوامل داخلی، وضعیت مجموعه مشاوران مدیریت موردنظر این پژوهش را نشان می‌دهد. رتبه هر یک از عوامل

بر اساس قانون زیر تعیین می‌شود: به عنوان یک طیف، عدد ۷ به معنی «قوت جدی» تا عدد ۱ به معنی «ضعف جدی».

• عوامل خارجی آن دسته از عوامل موثری هستند که خارج از کنترل سازمان بوده ولی بر فرایند تحقق ماموریت سازمان مشخص شده (در اینجا مجموعه‌ای از شرکتهای مشاوره مدیریت و سیستم) تاثیرگذارند. عدد داده شده به هریک از عوامل خارجی، بیانگر میزان اثرگذاری آن عامل بر سازمان در رسیدن به

چشم‌انداز است. رتبه هر یک از عوامل بر اساس قانون زیر تعیین می‌شود: به عنوان یک طیف، عدد ۷ به معنی «فرصت جدی» تا عدد ۱ به معنی «تهدید جدی».

همچنین از صاحب‌نظران خواسته شد تا ضریب اهمیتی به هر یک از عوامل داخلی و خارجی اختصاص دهنده. میانگین